

Det, som maa mødes med Bly og Jern

Taler

Anton Martin Schweigaard

Dato

23 august 1851

Sted

Stortinget

- 1 Naar man paa mange Steder i Landet, f. Ex. i Værdalen, Størdalen, Levanger, Ringerike og flere Steder, saa mange Mennesker stimle sammen, som hver for sig ikke have saameget ondt i Sinde, og de komme i saadan Kollision med Samfundet, at de maa mødes med Bly og Jern, da maa man spørge sig selv, om
- 5 disse Mennesker enkeltvis er at lægge saameget tillast. Og dog er det, som sker, galt; thi det, som maa mødes med Kanoner og Kugler, det er i sig selv galt. Det er en sørgelig Udvei; men man er nødt til at lægge Ansvar et paa disse Mænd for deres Gjerninger, uagtet man vel maa spørge, om det ikke snarere skulde være at søge hos Andre.
- 10 Og hvor da? Hos hvilke Andre skulde dette Ansvar være at søge? Han skulde tænke hos Folk, som ikke findes blandt dem, hvem Ansvar et rammer; Folk, som har lovet sine Medmennesker Brød og stegte Duer, medens det, de i Virkeligheden faa, er Blykugler. Disse Andre er de, som har misledet sine
- 15 uoplyste Medmennesker. Saaledes har det været med de lykkeligvis mindre udstrakte Bevægelser hos os. Men kaster man Blikket udad til de større Stater, hvor Bevægelserne har været betydeligere, saa ser man der Mennesker, sammenkaldte i tusindvis; men mærkeligt er det, at de, som har foranstaltet alt dette, just de holde sig tilbage og er ikke blant dem. Disse Folk er nok mere
- 20 Fiskere end Skyttere. De ønske at holde Vandet i bevægelse; men naar det kommer til Stykket, har de ikke lyst til at være med. Menneskene bringes i bevægelse ved en mængde skjulte Løfter, som man faar dem til at tro paa, uagtet de, overladte til sig selv, aldeles vilde misbillige dem.
- 25 Hvor findes disse Mennesker? Han skulde tro, at Mennesker, der har en saadan Livsplan som Harro Herring og drage omkring og virke med sin Pen - god eller klein - de har Skylden. Dersom der ikke var Personer, som troede at kunne lyksaliggjøre Samfundene med saadanne Sætninger, som for at slaa an kræve en mindre grad af Oplysning, da vilde saadanne Bevægelser ikke finde Sted.

Man kunde sige, at de nok vilde finde Sted alligevel, og at der her blot var Tale om et enkelt Individ, og hvem kunde paavise Forbindelsen mellem denne Mand og vore Arbejderbevægelser? Vore Forhold var, Gud skje Lov, forholdsvis lykkelige, men Forbindelsen, ialfald Faren var der.

Slige Personer som Harro Harring, der handlede efter Grundsætninger, som de selv kanske ansaa for rigtige, de skulde kjendes paa sine Principer, Handlinger og dissers Følger. Troede man kanske, at slige Personer gik til Politiet og sagte, at noget saadant var i Gjære, og at de vilde udkaste en saadan Sæd? Men det var Styrelsens Pligt at bringe det dertil, at Menneskene ikke skulde mødes med Kugler og Krudt, og at slige Ting kunde forebygges. Ser man hen til Bevægelserne i Europa især siden 1848, da finder man, at disse omreisende Principmænd har flyttet fra By til By. De har været mange og har spillet en temmelig stor Rolle. De har ikke nøiet sig med at virke hos sine Egne, men har ogsaa villet lyksaliggjøre Fremmede med sine Principer.

Han havde med egne Øren hørt af Folk, som sandelig ikke søge kunstige Forklaringsgrunde, at det er besynderligt, at Regjeringen kan lade alt dette ske, rolig se paa Foreninger med truende Tendentser, og de spørge, hvad de da har gjort, at de pludselig skal se sig udsatte for Trudsler og farlige Bevægelser. Folk, som følge sit simple Instinkt, finde det besynderligt, naar man svarer dem, at dette ikke kan afværges, at vort Samfund ikke har præventive Love.

Det kan aldrig være Gjenstand for Tvivl, hvorfra disse Bevægelser komme; thi før Handlingen foregaar der altid noget Indvortes, og dette Indvortes kan indpodes udenfra. Naar Folk, som ikke har saa let for at dømme, se noget paa Prent, da tro de det gjerne tildels, især naar det er forbundet med store Løfter.

Man maa spørge, om vor Samfundsmyndighed er saaledes udrustet, at man kan afklæde den det ene Stykke efter det andet, og naar den endelig har et Middel, som den kan anvende, uden Betænkelighed betage dette dets moralske Kraft. - Naar Styrelsen paa alle Kanter spilles paa Næsen, da opstaar der Forundring hos dem, som uskyldig se Samfundsordenen saaledes truet, og i endnu høiere Grad hos dem, som finde, at de har en saadan Frihed, og som derved faa den Tro, at de kan gaa saa vidt, de vil, lige indtil ladede Geværer. Det er nyttigt, at denne Tro ikke gaar for vidt; thi den er meget ulyksalig for alle.

70 Man havde fundet Harrings Udvisning stødende, fordi han hos os skulde kunne
gjøre krav paa Gæstevenskab. Men søgte han Gæstevenskab hos os, da var det
besynderligt, at han - og det paa den Maade - taler om vor Trældom og Slaveri.
Vi vidste sandelig, hvad Frihed og Trældom var, før Hr. Harring kom hid.

75 Man vilde kanske sige: ja dette gjaldt blot Kongemagten, og da er det jo kun en
Bagatel. Men Samfundsordenen er nu engang saadan, at man ikke kan tage
Noget bort og dog vente, at det Øvrige lige godt skal blive staaende. Tag den
høieste Autoritet bort og se, hvorledes det saa gaar med de Øvrige! Det er ganske
betegnende, at tre Maaneder efter Ludvig Filips Forjagelse gjorde Matroserne
80 paa et fransk Skib i Arendals havn Mytteri mod sin Skipper. Man kan ikke sige,
at om man tager Kongen bort, kan Gaardmanden sidde lige godt og roligt paa
sin Gaard; thi man vil nok komme videre, dele Gaardene o. s. v. Naar nu
Regjeringen er i besiddelse af et saadant Middel, som bringe Folk til at skjønne,
at de ikke kan gaa saa vidt, som de vil, burde man dog ikke søge at svække
85 Betydningen af dette Middel.

90

Kilde

Storthings-Efterretninger 1836-1854, bd. 3. Christiania 1904, s. 1105-17 og 680-85.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/det-som-maa-modes-med-bly-og-jern>

95

100

105